MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025 oktyabr

TOSHKENT SHAHRIDAGI TURIN POLITEXNIKA UNIVERSITETI

Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiya materiallari to'plami

"GLOBAL RAQAMLI INTEGRATSIYALASHUV: 2030-YILGACHA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA TEXNOLOGIK VA INDUSTRIAL SANOATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MIKRO VA MAKROIQTISODIY BARQAROR O'SISHNI TA'MINLASH DOLZARBLIGI"

"GLOBAL DIGITAL INTEGRATION: THE RELEVANCE OF ENSURING MICRO AND MACROECONOMIC SUSTAINABLE GROWTH THROUGH TECHNOLOGICAL AND INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY BY 2030"

«ГЛОБАЛЬНАЯ ЦИФРОВАЯ ИНТЕГРАЦИЯ: АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО МИКРО- И МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ И ИНДУСТРИАЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ПЕРЕХОДЕ К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ К 2030 ГОДУ»

7-MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja

ISSN: 2992-8982

Elektron nashr.
2025-yil, oktyabr.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

ASSESSING RISKS IN BANKING ACTIVITIES TO ENHANCE THE EFFICIENCY OF FINANCIAL SERVICES 21
Saidov Jasurbek Latipbayevich

MECHANISMS OF THE IMPACT OF STATE BUDGET REVENUES AND EXPENDITURES ON ECONOMIC GROWTH........ 24
Sheraliyev Nurbek Jumanazarovich

O'QUVCHI VA TALABALARDA HUQUQIY MADANIYATINI TA'LIM JARAYONIDA YUKSALTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA TAMOYILLARI 27
Mansurova Zilola Akromxonovna

O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA FINTECH INNOVATSIYALARINING RIVOJI VA ULARNING SANOAT-QURILISH SEKTORIDAGI TRANSFORMATSION TA'SIRI 30
Muzayyana Beknazarova

TURIZM SOHASIDA RAQOBAT AFZALLIKLARINI YARATISHDA MARKETINGNING ROLI 33
Shaymanov To'lqin Mahmayusupovich

O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI IJROSINI RAQAMLASHTIRISHNING FISKAL INTIZOM VA SHAFFOFLIKKA TA'SIRI 37
Tangrieva Farida Abdukarimovna

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA SUN'IY INTELLEKTNI TATBIQ ETISH ORQALI BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH 41
Radjabov Bunyod Abduxalilovich

XXI-ASRDA JAHON IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA ASOSIY DRAYVERLARI 45
Jalolov Umidjon Xudoyberdi o'g'li, Yegamberdiyev Shuxrat Satimbayevich

XALQARO RAQAMLI INTEGRATSIYA JARAYONIDA O'ZBEKISTON ISHTIROKI........ 48
Muyassarzoda Fayziyeva

ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ КАК КЛЮЧЕВОЙ ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ И ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УЗБЕКИСТАНА 52
Турсунбоева Нилуфар Отабековна

ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ И ИНВЕСТИЦИИ 55
Ягудин Дмитрий Рустамович

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA BARQAROR TURIZM RIVOJI: GLOBAL TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR........ 57
Xamdullayeva Gulhayo Ergash qizi

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INVESTITSION QARORLARNI OPTIMALLASHTIRISH........ 59
Rustambekov Djasur Askarovich

KORXONA POTENSIALINING MOHIYATI VA TUZILMASIGA OID NAZARIY HAMDA ILMIY YONDASHUVLAR TAHLILI........ 61
Djalilov Sardor Sadilloyevich

XALQARO IQTISODIYOTNING GLOBAL DAROMAD TENGSIZLIKLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI: SAVDO SIYOSATLARI VA REDISTRIBYUTSIYA MEXANIZMLARINING TAQQOSLAYDIGAN TAHLILI 64
Kurolov Maksud Obitovich

SURXONDARYO VILOYATIDA INVESTITSIYA VA YHM O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK........ 73
Zaripova Muqaddas Jumaniyozovna, Normurodov Asliddin Alijon o'g'li

SUN'IY INTELLEKT VA AVTOMATLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORI DINAMIKASIGA TA'SIRI........ 77
Akmalbek Najimov Umid o'g'li, Dinara Ishmanova

ПРАКТИКА И АНАЛИЗ КРЕДИТОВАНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ 81
Шамшетова Гульраушан

AHOLI DAROMADLARI O‘SISHI VA INFLYATSIYA DARAJASI O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK 83
G‘ayratova Zilola G‘anijon qizi, Ibragimov G‘anijon G‘ayratovich

KORXONALARDA MAHSULOT SAVDOSIGA OID MA’LUMOTLARNI TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY INTELEKTUAL YONDASHUVLARI 86
Baydullayeva Dildora Tuylibayevna, Baydullayev Ruslan Tuylibayevich

ELEKTRON TIJORATNING MILLIY IQTISODIYOTGA TA’SIRI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 90
Toxirov Shodibek Jo‘ra o‘g‘li

RAQOBATBARDOSH ELEKTROTEXNIKA MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISHDA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYA VA INVESTITSIYA SIYOSATINING O‘RNI 93
Jalolov Abbosxon Ravshanxon

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDIT TIZIMLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI 97
To‘laganov Ziyovuddin Kamolitdin o‘g‘li

THE IMPACT OF EXTERNAL DEBT, INVESTMENT ACTIVITY, AND CAPITAL FORMATION PROCESSES ON EXPORT VOLUME AND ECONOMIC GROWTH DYNAMICS IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES 102
Tojiqulova Sitora Sobirjon qizi

HUMAN CAPITAL AND DIGITAL TRANSFORMATION: DRIVERS OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT 108
Hamrokulov Mirabbos Ortiqovich

YEVROPA ITTIFOQI DAVLATLARI SOLIQ SIYOSATINI USTUVOR JIHATLARINI MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARIDA QO‘LLASH ORQALI SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 110
Hakimov Feruz Xurshid o‘g‘li

KAPITAL TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH KONSEPSIYASI 114
Turdibayev Abdulaziz Abduvaxidovich

O‘ZBEKISTONNING 12 YILLIK TA’LIM TIZIMIGA QAYTISH ISLOHOTI 118
Ashurov Abdulaziz Rustamovich, Olimov Anvarjon Atamirzayevich,
Mahmudov Ziyoviddin Shamsiddinovich, Ishmuratov Baxodir Xusanovich

MAMLAKATNING XALQARO BAHOLASH TIZIMLARIDAGI MAVQEINI YAXSHILASHDA IQTISODIY MUSTAHKAMLIKNING AHAMIYATI 123
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna

XALQARO SAVDODA MARKETING ROLI: EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 125
Qurolov Maqsud Obitovich

BANK RISKLARINING BANK FAOLIYATIGA TA’SIRI VA ULARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 130
B.Izbosarov, N.Hakimova

OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI MASALASINING JAHON IQTISODIYOTIDA TUTGAN O‘RNI 132
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o‘g‘li

DYUZDO SPORTIDA MALAKALI SPORTCHILARNI TAYYORLASH JARAYONIDA TAKTIK TAYYORGARLIKNING NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI 135
Tangriyev Abdullo Tovashovich

SANOATDA QO‘SHILGAN QIYMAT HAJMINI OSHIRISH 138
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna

O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM BOSHQARUVI UCHUN SUN’IY INTELLEKTNING KENGAYTIRILGAN BASHORATLI TAHLILI 142
Esanova Shohida O‘tkirovna

PROSPECTS OF USING CREDIT CARDS IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 146
Mamatova Sevara Ilhom qizi

O‘ZBEKISTONDA EKSPORTNI SUG‘URTALASH MEXANIZMLARINI YANADA KENGAYTIRISH YO‘NALISHLARI 151
Xalilova Feruza Jamolovna

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

УЯЗВИМОСТИ В ПЛАТЕЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 155
Садыков Азиз Миршарапович
КРИТЕРИИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 160
Жусупова Анжим Тансыкбаевна
SANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA OPERATSION SAMARADORLIKNI OSHIRISH: AVTOMOBILSOZLIK SEKTORI BO'YICHA ILMIY YONDASHUV 163
Allabergenov Azamat Joldasbayevich
SUD-HUQUQ SOHASIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLARNING INSON MANFAATLARIGA TA'SIRI 167
Majidov Muslimbek Maxamadjon o'g'li
YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHNING ASOSIY SHAKLLARI 170
Valiev Umid Gulamovich
YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYASI ASOSIDA AGRAR SEKTORNI MODERNIZATSIYA QILISH VA BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 173
G'afurov Zohidjon
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING RIVOJLANISHIDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISH TAHLILI 177
Karimov Nodirbek
КЛЮЧЕВЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЭФФЕКТИВНОСТИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ФИНАНСАМИ 179
Наимов Шохрух Шарофиддинович
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA AUTSORSING XIZMATLARINI MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI TAHLILI 182
Xamidov Anis Choriyevich
PHYSIOLOGICAL CHANGES IN THE HEART IN ATHLETES OF DIFFERENT SPORTS 186
Yoldasheva Roila Jumaevna
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MONETAR SIYOSATNING TRANSMISSIYA MEXANIZMLARI SAMARADORLIGINING EMPIRIK TAHLILI 192
Boltayeva Nilufar Shavkat qizi
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TURIZM TARMOQLARINI SINERGETIK RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 197
Saidova Dilfuza Abdufattohovna
АРХИТЕКТУРНЫЕ ПРИНЦИПЫ СОЗДАНИЯ БЕЗОПАСНЫХ И ДОСТУПНЫХ ВЕЛОДОРОЖЕК В УСЛОВИЯХ ПЛОТНОЙ ГОРОДСКОЙ ЗАСТРОЙКИ В УЗБЕКИСТАНЕ 200
Абдуллаева Ситорабону Хасанжон кизи
ЗЕЛЁНАЯ СЕРТИФИКАЦИЯ ЗДАНИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ 202
Н.Р. Авезова, Б.Б. Гулямов, А.А. Халиков, М.Б. Шерматова
KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI 207
Holov Sherali
РАЗРАБОТКА ПРОСТРАНСТВЕННО-ИНФОРМАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ С УЧЁТОМ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ 212
Реймова Гулмира Полатовна
FINANCIAL STABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION: OPPORTUNITIES AND RISKS 215
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich
QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDA RISKLARNI BOSHQARISHNING AHAMIYATI 219
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li, Otaxonov Saidaxror Ilhomjon o'g'li
O'ZBEKISTON MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI SIFATINI OSHIRISHNING MUHIM SHARTLARI 225
Murodbek Boltaboyev

USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT SYSTEMS............... 222
Tojieva Shakhnoza Bobomuratovna

VIRTUAL LABORATORIYA PLATFORMALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI 226
A.I. Turayeva

OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA O'ZBEKISTONDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI 229
Pulatova Moxira Baxtiyorovna, Amirhamzayev Abdubosit Muhammad o'g'li

STRATEGIC RECONFIGURATION OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT POLICY IN POST-CRISIS UZBEKISTAN: LESSONS FROM THE EU 232
Rustamov Foziljon

THE ORETICAL BASIS OF THE ORGANIZATION OF FREE ECONOMIC ZONES IN UZBEKISTAN 235
Mamadiev Elyor Akmalovich

TURISTIK DESTINATINATSIYALAR RIVOJLANISHIGA TA'SIR QILUVCHI "ILDIZ" OMILLAR TAHLILI 237
Bekberganov Izzat Hurmat o'g'li

СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ БИЗНЕС-АНАЛИЗА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЕЙ 243
Отабоев Ахмед Максудбек ўғли, Рахматуллаев Сардор Афзал ўғли

DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHDA KLASTER USULINI QO'LLASHNING AFZALLIKLARI 250
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li

O'ZBEKISTONDA PUL-KREDIT SIYOSATINING SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 253
Ishmurzoyev Akbarali Abdujabborovich

АРХИТЕКТУРНО-ПРОСТРАНСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ГАСТРОНОМИЧЕСКИХ УЛИЦ 256
Хаитов С.И.

TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA EKOLOGIK MARKETING STRATEGIYALARI ORQALI TALABNI SHAKLLANTIRISH 259
Kutbitdinova Mohigul Inoyatovna, Tursunova Shahnoza Farxod qizi

THE IMPORTANCE OF FINANCIAL SUPPORT BY THE BANKING AND FINANCIAL SYSTEM IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS 262
Annaklichev Sakhi Saparmukhamedovich

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 265
Jumatova Gulzar Maxmud qizi

TOVAR-XOMASHYO BIRJASIDA QO'LLANILADIGAN SHARTNOMA TURLARI VA ULARNING HUQUQIY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI 268
Xudayberdiyev Kamoliddin Ustemirovich

WAYS TO ENHANCE THE IMPORTANCE OF THE STATE BUDGET IN ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH 270
Sheraliyev Nurbek Jumanazar ugli

SPECIFIC FEATURES OF GREEN FINANCING IN COMMERCIAL BANKS 273
Qudratov Inomjon Nemat ugli

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI 277
Salayeva Dilafro'z Aybekovna

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM XIZMATLARI RIVOJLANISHINING AMALDAGI HOLATI VA IQTISODIY POTENSIALI 279
Madaminova Sanabar Askarovna

TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI AMALGA OSHIRISH MASALALARI 282
Jabborov Bahriddin Rashidovich

DRIVERS AND BARRIERS OF HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION IN POST-SOVIET CENTRAL ASIA: INTERNATIONALIZATION AT HOME AND ABROAD WITH EVIDENCE FROM UZBEK UNIVERSITIES 285
Yunusova Shirin Adxamovna

OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MODELLARINI RIVOJLANTIRISH: XALQARO YONDASHUVLAR 290
Raxmatillayev Sarvarbek Botirjonovich

KICHIK SANOAT ZONALARINI TASHKIL ETISH ORQALI HUDUDLARNING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA’MINLASH 294
Rashidov Mels Karimovich, Umarov Xurshidbek Ixtiyor o‘g‘li

NAVOIY VILOYATIDA IQTISODIY RIVOJLANISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI UYG‘UNLASHTIRISH MEXANIZMLARI 297
Barnoqulova Marjona Otabek qizi

O‘ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TAJRIBASINING STRATEGIK JIHATLARI 301
Malikov Abdulaziz Toxirjon o‘g‘li

O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TAJRIBASINING STRATEGIK JIHATLARI

Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li
mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Tezisda O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotga qarshi kurash va so'nggi islohotlar tahlil qilinadi. Soliq islohotlari, raqamlashtirish va norasmiy bandlikni qonuniylashtirish orqali yashirin iqtisodiyot ulushi sezilarli darajada qisqargani ko'rsatiladi. Shu bilan birga, norasmiy sektor hali ham yuqori bo'lib, budjet tushumlari va soliq tizimi muammolari mavjudligi aniqlanadi. Natijalar yashirin iqtisodiyotni qisqartirish uchun kompleks va uzoq muddatli siyosat zarurligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: yashirin iqtisodiyot, norasmiy sektor, soliq islohotlari, raqamlashtirish, budjet tushumlari, iqtisodiy shaffoflik.

Abstract. The thesis analyzes the fight against the shadow economy in Uzbekistan and recent reforms. It is shown that the share of the shadow economy has significantly decreased through tax reforms, digitalization, and legalization of informal employment. At the same time, the informal sector is still high, and problems with budget revenues and the tax system are identified. The results confirm the need for a comprehensive and long-term policy to reduce the shadow economy.

Keywords: shadow economy, informal sector, tax reforms, digitalization, budget revenues, economic transparency.

Аннотация. В тезис анализируется борьба с теневой экономикой в Узбекистане и последние реформы. Показано, что доля теневой экономики значительно сократилась благодаря налоговой реформе, цифровизации и легализации неформальной занятости. В то же время, неформальный сектор остается высоким, и выявлены проблемы с бюджетными поступлениями и налоговой системой. Результаты подтверждают необходимость комплексной и долгосрочной политики по сокращению теневой экономики.

Ключевые слова: теневая экономика, неформальный сектор, налоговая реформа, цифровизация, бюджетные поступления, экономическая прозрачность.

Yashirin iqtisodiyotga qarshi kurash borasida O'zbekiston so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlar va chora-tadbirlar amalga oshirdi. Bu jarayonda ma'lum ijobiy natijalarga ham, ayrim muammo va kamchiliklar (salbiy jihatlar)ga ham duch kelindi. Quyida O'zbekiston tajribasining shu jihatlari tahlil qilinadi.

Ijobiy jihatlar:

- Yashirin iqtisodiyot ulushining sezilarli qisqarishi. O'zbekiston hukumatining so'nggi yillardagi sa'y-harakatlari natijasida norasmiy iqtisodiyot ulushi keskin pasayish trendini ko'rsatmoqda. Yuqorida qayd etilganidek, 2016–2019-yillarda iqtisodiyotning taxminan yarmi soya sektorida bo'lgan bo'lsa, 2023–2024-yillarga kelib bu ulush ~35% gacha tushirildi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2019-yildan hozirgi kungacha yashirin iqtisodiyot ulushi 45–50% dan 35% atrofagacha kamaytirildi. Bu juda katta strukturaviy o'zgarish bo'lib, qisqa davr ichida iqtisodiyotning rasmiy sektori sezilarli kengayganini anglatadi. Natijada davlat budjetiga soliq tushumlari oshdi, iqtisodiy o'sishning sifat ko'rsatkichlari yaxshilandi, eng muhimi – bu ochiqlik va shaffoflikning oshgani bilan ahamiyatlidir.
- Kompleks iqtisodiy islohotlar va ularning ijobiy ta'siri. Yashirin iqtisodiyotga qarshi kurash O'zbekistondagi kengroq iqtisodiy islohotlar tarkibida olib borildi va ular bir-birini to'ldirdi. Birinchidan, 2017-yildan boshlab iqtisodiyotning liberallashtirilishi boshlandi: valyuta bozorining erkinlashtirilishi, narxlarni davlat tomonidan belgilash amaliyotini qisqartirish, tashqi savdo tartib-taomillarini soddalashtirish kabi qadamlar qo'yildi. Bu choralar biznesni rasmiy yuritish uchun qulayroq muhit yaratdi. Ikkinchidan, 2019-yilgi soliq islohoti yashirin iqtisodga qarshi kurashda burilish nuqtasi bo'ldi. Ushbu islohot doirasida soliqlar keskin kamaytirildi va tizim soddalashtirildi: jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkasi va yuridik shaxslarning foyda solig'i stavkasi birxillashtirilib 12% etib belgilandi (ilgari daromad solig'i maksimal 22,5% edi), ish beruvchilarning 25% ijtimoiy badali bekor qilinib, yagona ijtimoiy to'lov 12% ga tushirildi. Kichik va yirik biznes o'rtasidagi soliq yukidagi tafovutlar kamaytirilib, mol-mulk soliqlari va dividend soliqlari stavkalari ham pasaytirildi. Natijada soliq yuki

yengillashishi ko‘plab korxonalarni daromadlarini rasmiylashtirishga undadi, ishchilarni shtatda saqlash iqtisodiy jihatdan maqbulroq bo‘la boshladi. Uchinchidan, biznes muhitini yaxshilash va raqamlashtirish bo‘yicha qator choralar ko‘rildi: masalan, tadbirkorlik sub’ektlarini “yagona darcha” prinsipi orqali onlayn ro‘yxatdan o‘tkazish joriy etildi, elektron hujjat aylanishi va elektron hisob-faktura tizimlari bosqichma-bosqich tatbiq etilmoqda (2021-yildan boshlab elektron hisob-fakturalar majburiyati joriy etildi). Bu yangiliklar soliq organlariga real vaqtda aylanmalarni kuzatish imkonini berdi. Elektron to‘lov tizimlarining rivojlanishi ham muhim ijobiy jihatdir – 2017-yildan keyingi davrda Uzcard, Humo kabi milliy to‘lov tizimlari keng joriy etilib, elektron to‘lov terminallari hatto kichik do‘kon va bozor rastalarida ham paydo bo‘ldi. Natijada, naqd pulsiz to‘lovlar ulushi keskin oshdi. Hukumat bu tendensiyani faol qo‘llab-quvvatlab, bank orqali to‘lovlarni rag‘batlantirish uchun lotereyalar, cashback kabi aksiyalarni ham yo‘lga qo‘ydi. Prezident ta’kidlaganidek, zamonaviy texnologiyalar va xususan naqd pulsiz to‘lovlar yashirin iqtisodiyotni qisqartirishning eng samarali yo‘llaridan biridir. Ko‘rilgan choralar tufayli naqd pul massasining YaIMga nisbati pasaya boshladi, bu esa soya iqtisodiyotini qisqartirishga yordam berdi.

- Norasmiy sektorni qisqartirish bo‘yicha aniq maqsadli dastur va strategiyalar. O‘zbekiston tajribasining muhim ijobiy jihatlaridan biri shundaki, hukumat yashirin iqtisodga qarshi kurashni davlat siyosati darajasiga ko‘tardi. Bu yo‘nalishda maxsus dasturlar va “yo‘l xaritalari” qabul qilindi. Jumladan, 2020-yilda Yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish bo‘yicha Yo‘l xaritasi tasdiqlanib, unda 5 ta ustuvor yo‘nalish belgilandi: iqtisodiyotda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, naqd pulsiz to‘lovlar ulushini oshirish, bank xizmatlaridan foydalanishni kengaytirish, tashqi savdodagi yashirin operatsiyalarni kamaytirish va boshqalar. 2023-yilda esa hukumat tomonidan 2030-yilgacha yashirin iqtisodiyot ulushini ikki baravarga qisqartirish maqsadi qo‘yildi. Bunday aniq maqsad va muddatlarning belgilanishi idoralararo muvofiqlashtirishni kuchaytirdi, har bir yil uchun vazifalar belgilab berildi. Masalan, 2023-yil dekabr oyida Davlat soliq qo‘mitasi raisi o‘rinbosari Mubin Mirzayev norasmiy iqtisod hajmini besh yilda ikki baravarga kamaytirish va 2025-yilgacha budjet daromadlarini qo‘shimcha 20 trln so‘mga oshirish rejasi ustida ish olib borilayotganini ma’lum qilgan edi. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev ham yashirin iqtisodiyotni qisqartirish masalasini shaxsan nazoratga oldi – 2025-yil 11-avgust kuni bo‘lib o‘tgan yig‘ilishda soha bo‘yicha alohida prezentatsiya qilib, barcha tegishli idoralarga bu boradagi ishlarni jadallashtirish topshirig‘ini berdi. Davlat rahbari yashirin iqtisodga qarshi kurashni kambag‘allikni qisqartirish siyosati bilan bog‘liq holda ko‘rib, bu jamiyat farovonligini oshirishning muhim sharti ekanini uqtirdi. Sektorlar kesimida ham aniq yondashuvlar ishlab chiqilmoqda: Prezident har bir tarmoq bo‘yicha alohida yondashuv qo‘llab, shaffof va halol ishlash foydali bo‘ladigan sharoitlar yaratish lozimligini ta’kidladi. Masalan, mavsumiy ishchilarni rasmiy mehnat qildirish uchun maxsus yengilliklar (jarima va sanksiyalarsiz qisqa muddatli mehnat shartnomalari) joriy etilishi rejalashtirilgan, xizmat va savdo sohalarida kichik biznesni ro‘yxatdan o‘tkazishni yanada soddalashtirish choralari ko‘rilmoqda.
- Bandlik va o‘zini o‘zi band qilish sohasidagi ilg‘or yangiliklar. Yashirin iqtisodning kattagina qismini norasmiy bandlik tashkil etishini inobatga olib, hukumat bu yo‘nalishda ham qator innovatsion chora-tadbirlarni amalga oshirdi. 2020-yilda Prezident farmoni bilan aholi bandligini rasmiylashtirishga doir muhim hujjat qabul qilindi – unga muvofiq, o‘zini o‘zi band qilgan shaxslarni ro‘yxatdan o‘tkazish tizimi soddalashtirildi. Mehnat bozoridagi norasmiylikning qisqarishi faqat o‘zini o‘zi bandlar hisobidan emas – shu bilan birga, xodimlarni rasmiylashtirmasdan ishlatgan korxonalarni aniqlash va jazolash choralari ham kuchaydi. Masalan, 2024-yilda prokuratura organlari va soliq tizimi tomonidan o‘tkazilgan tadbirlar natijasida 16 trillion so‘mdan ortiq soliq va to‘lovlar qo‘shimcha ravishda budjetga undirilgan, 15 mingdan ziyod norasmiy ish o‘rinlari legallashtirilgan va 9 mingdan ortiq tadbirkorlar ro‘yxatdan o‘tgan holda faoliyat yuritishga o‘tganligi ta’kidlangan. Bu raqamlar davlat organlari nazorat faoliyatining konkret natijalaridir va norasmiy iqtisodga qarshi kurashning ijobiy samarasini ko‘rsatadi.

Mamlakatimizda yashirin iqtisodiyotga qarshi olib borilayotgan islohotlarga qaramay, bir qancha masalalar dolzarbligicha qolmoqda:

- O‘zbekiston iqtisodiyotida norasmiy sektor ulushi sezilarli darajada qisqarganiga qaramay, u hanuz muhim ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda. Amalga oshirilgan islohotlar natijasida yashirin iqtisodiyot ulushi so‘nggi 5–6 yil davomida taxminan 50 foizdan 35 foiz atrofida darajaga pasaygani kuzatiladi. 2024-yil yakuni va 2025-yil boshidagi baholashlarga ko‘ra, YaIMning qariyb uchdan bir qismi hali ham norasmiy faoliyat doirasida shakllanmoqda. Mutlaq qiymatda bu hajm katta bo‘lib, taxminan 40 mlrd AQSh dollari miqdoridagi ishlab chiqarish va xizmatlar rasmiy hisobga olinmagan holda amalga oshirilayotganini ko‘rsatadi. Bu holat fiskal tushumlarni kengaytirish va iqtisodiy shaffoflikni oshirish bo‘yicha olib borilayotgan siyosat uchun qo‘shimcha imkoniyatlar mavjudligini anglatadi.
- Budjet daromadlarining yetarli darajada safarbar etilmasligi va resurslardan foydalanish samaradorligi masalasi yashirin iqtisodiyot ulushi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Mavjud baholashlarga ko‘ra, norasmiy iqtisodiy faoliyat saqlanib qolayotgani sababli davlat budjeti har yili potensial daromadlarning taxminan 15–20 foizini to‘liq qamrab ololmayapti. Boshqacha aytganda, iqtisodiyotning norasmiy qismi kengroq soliqqa tortilgan taqdirda, budjet tushumlari sezilarli darajada oshishi mumkin edi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonning yashirin iqtisodiyotga qarshi olib borayotgan siyosati ko‘p qirrali va bosqichma-bosqich rivojlanayotgan jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Qisqa muddat ichida soliq tizimini isloh qilish, raqamlashtirish va institutsional choralar natijasida norasmiy sektor ulushi sezilarli darajada qisqargani kuzatilmoqda. Bu holat amalga oshirilgan islohotlarning muayyan samaradorligini ko‘rsatib, boshqa rivojlanayotgan davlatlar uchun ham amaliy tajriba sifatida qiziqish uyg‘otadi. Shu bilan birga, iqtisodiyotning ma’lum qismi hanuz norasmiy faoliyat doirasida qolayotgani, ayrim tarmoqlarda transformatsiya sur’atlari nisbatan sekin kechayotgani ushbu yo‘nalishda qo‘shimcha vaqt va izchil siyosiy choralar zarurligini anglatadi. Qabul qilingan qarorlarning to‘liq samara berishi o‘rta va uzoq muddatli istiqbolda institutsional mustahkamlash va rag‘batlantiruvchi mexanizmlarni yanada rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Shadow economy at 48-62% range to GDP in 2020. https://tashkenttimes.uz/economy/8285-shadow-economy-at-48-62-range-to-gdp-in-2020
2. One-third of Uzbekistan’s GDP comes from informal and shadow economy. https://www.asiaplustj.info/en/news/centralasia/20250811/one-third-of-uzbekistans-gdp-comes-from-informal-and-shadow-economy
3. Mamanazarov, S. Sh. Legal regulation of freelancing in the Republic of Uzbekistan and abroad // Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften. — 2020. — Vol. 4. — P. 22–25. — DOI: https://doi.org/10.36074/25.12.2020.v4.06
4. Uzbekistan sees rapid growth in gig economy as millions register as self-employed. https://www.muslimnetwork.tv/uzbekistan-sees-rapid-growth-in-gig-economy-as-millions-register-as-self-employed/

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07
https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal
t.me/yait_2100